

КУЗЬМЕНКО Сергій

*доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук,
професор, професор кафедри цивільного, трудового права та
права соціального забезпечення факультету №4 Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПРАВОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

На процес змін в законодавстві (його правову трансформацію) безумовно впливають процеси, що проходять у світі, в тому числі, безперечно це уніфікація правових систем країн Європейського Союзу. Індивідуальність національних правових систем раніше визнавалася безапеляційною та взагалі не допускала можливості імплементації норм законодавства в систему іноземного права. Але зараз, така трансформація права, перш за все, характеризує специфіку виникаючих соціальних конфліктів. Аналіз трансформації суспільних відносин, з яких складається те чи інше право, доводить, що вони зумовлені, перш за все, змінами ціннісних орієнтирів в сучасному суспільстві, уніфікації права, захисту прав і свобод тощо [1].

Вітчизняна юридична наука, в тому числі й наука цивільного права, в умовах трансформаційних процесів, які пов'язані з процесами євроінтеграції та тенденцією розвитку і наближення європейських правових систем, розвитком ринкових відносин та ускладненням їх правової регламентації, переживають період свого оновлення. В цих умовах питання науки цивільного права (цивілістика) являє собою вчення про суб'єктивні цивільні права і про цивільне право, як галузь права і законодавства, які об'єднані у систему понять, категорій, ідей, концепцій, теорій [2].

Так, предметом науки цивільного права (цивілістики) є концепція приватного і цивільного права; норми цивільного законодавства; правове положення приватної особи; цивільні відносини; юридичні факти (обставини), завдяки яким ці відносини перетворюються в правовідносини; умови і порядок реалізації цивільних прав і обов'язків; тлумачення і практика застосування норм цивільного законодавства [2].

Як бачимо, звільняючись від застарілих підходів до визначення сутності різноманітних явищ, сучасна юридична наука виходить на нові рубежі осягнення свого предмета, визначаючи тим самим нові орієнтири досліджень, які націлені на пошук оптимальних моделей розвитку сучасної правової системи [3].

Певний досвід правотворення свідчить про те, що трансформація законодавства взагалі та цивільного права зокрема, мають такий самий постійний характер, як і розвиток суспільства. При цьому, розвиток законодавства і права може проходити: як в якості окремих реформ, так і через

призму змін в суспільних відносинах. Тобто, для досягнення оптимального результату, в напрямку трансформації, необхідне систематичне вдосконалення законодавства, спрямоване на забезпечення відповідності законодавства процесу зміни права та правовідносин [1].

Вважаємо, що удосконалення права є безперервним процесом. Так, початком такого процесу є виникнення об'єктивних суспільних закономірностей, що потребують правового врегулювання. Відповідно цей процес обов'язково проходить через суспільне обговорення та інститути держави. Далі він реалізується законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади в тих формах, в яких вони на сьогодні існують, а також наближує право до якісно нового вигляду. Але трапляються непоодинокі випадки, коли державна влада сама послаблює свій авторитет, знижує ступінь суспільної довіри коли депутатами приймаються, так звані «мертвонароджені» закони, в яких, від самого початку, немає ніяких шансів прижитися в суспільстві та стати надійним механізмом захисту прав та інтересів громадян. А іноді буває й таке, коли вони взагалі протирічать один одному та суспільним нормам в цілому [1].

Повертаючись до інтеграційних процесів, які зараз проходять у світі, необхідно визначити правову інтеграцію та її характер. Так, процес формування нової, загальносвітової системи норм, які забезпечують глобальне міждержавне взаємопроникнення в різних сферах життя сучасного суспільства і держави – це правова інтеграція. Відповідно, характер правової інтеграції визначається, з одного боку, участю держав в справах світової спільноти, а з іншого – ступенем сприйняття країнами тих чи інших аспектів права інших держав [3].

Згадуючи загальні тенденції розвитку приватного права в умовах інтеграції слід враховувати, що вдосконалення правового регулювання норм чинного цивільного законодавства України неможливе без визначення механізму реалізації прав та свобод учасників відповідних правовідносин в зазначеній площині. Інтегративність національної правової системи – це спроможність повністю замінювати частини національного законодавства на запропоновані уніфікуючі нормативно-правові моделі. Крім того, для України, яка поки що, не є членом інтеграційного угруповання (ЄС), така інтегративність національної правової системи – це, ще й можливість добровільно рецептувати не тільки нові нормативні акти, а й частини вже сформованого права інтеграційного об'єднання яким є Європейський Союз, тобто акти, норми та принципи права ЄС, уже розроблені, прийняті та призначені для використання державами членами ЄС [3].

Така уніфікація правил поведінки, встановлених і санкціонованих державою, має відбуватись, перш за все, після поглибленого вивчення, аналізу та усвідомлення принципів, понять та модельних правил європейського приватного права, адже гармонізація приватного права сприяє інтеграції економіки і взаємодії між людьми [3].

Після підписання договору про асоціацію з ЄС Україна вкотре отримала шанс підтвердити свою приналежність до Європи, визнання та прийняття європейських цінностей, інституцій та концептів, одним з найважливіших поміж яких є приватне право [3]. Дуже важливим чинником розвитку розуміння концепту приватного права у Європі у контексті євроінтеграції стало